

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Marčinski: na Edruene drave (Ivan Ching) in Kana-
do \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leta; na
Chicago in Ohio \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na in-
tervencije \$9.00 na leto.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Ohio \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.

Cene opazni po dopolnili. Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be
returned.

Nadate na vsa, kar ima stik s Homet

PROSVETA

2607-28 South Laramie Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v objavo, na primer (Sept. 30-30), poleg valov
način na sedem dni, da vam je s tem dovoljeno
nadalje, če vam je potrebno, da se vam list ne vrne.

Zločine pobijajo z zločini

Klin se izbija s klinom, ampak to velja le za lesene in železne kline. Kamen se težko drobi s kamnom in ognja nikdar ne pogasijo s ognjem; blata tudi ne opereš s blatom. Kljub temu se dana pobijajo zločinstva z zločini in vsa zapovedujoča bratovščina se glede tega resno drži in pokimava: Tako mora biti in nič drugeče!

Moderni človek je že zavrgel mnogo primitivnih navad svojega divjega prednika. Noče biti več umazan po telesu in kosmat po obrazu, za polno luno in rojenice se ne briga več in brblja celo o demokraciji; ima še cel kup raznih praznovernosti in tudi hlapčevski čut še ni zamrl v njem, vendar pa se polagoma sramuje in otresa tudi tega.

Medtem, ko je moderni človek kot posameznik veliko bolj, je njegova organizacija do danes ohranila brez malega vse divjaške navade iz temne preteklosti. Cesar ne počenja kot posameznik — kar je ustavil pri sebi kot posamezniku — to počenja z največjo hladnokrvnostjo in vestnostjo v grupi kot večja ali manjša organizacija (država, družba). Kar zanj ni prav in pošteno, to je prav in pošteno za organizacijo — in narobe. Ta predušna protislovnost je njegova največja karakterističnost.

Divjaški nomadi so nekoč dekretirali: Zoba za zob, glavo za glavo, muko za muko. Sprva je to veljalo za posameznika. Vsekakor je bil samo svoj policaj, sodnik in rabelj. Kasneje so dekret prenesli na oblast, ki s malimi razlikami še danes stoji in dekretira: Umor za umor, muko za muko, škodo za škodo. Oblast, grupa — postavna ali nepostavna (država ali prosta država) — sme ubijati, požigati, ropati, kraati in počenjati druge škodljivosti in pri vsem tem je grupa kolektivno uverjena, da dela dobro in prav! Posledice kolektivnega ubijanja in ropanja niso za posameznika nič manj obdane, holec in pogubne, nič manj niso škodljive — kljub temu je grupa (oblast) kolektivno pripravana, da postopa pravično in zatira krivice!

Drhal, ki ne more čakati na formalen umor, linča človeka in se nič ne zaveda umora. Drhal si čisti, da je s krvjo oprala neko čast. Večja grupa, ki bi bila silno užaljena, če bi jo kdo nazval drhal, linča socialno propadlega človeka zaradi glavnih prestopkov na ceremonialen način. Razlika je le v formi. In pri tem početju prevladuje v grupi mnenje, da je to dobro in potrebno za blagor družbe!

Prilastitev tuje lastnine brez odškodnine se že od pamtiveka imenuje tatvina in rop in za posameznika je to zločin in greh. Ako pa to izvrši grupa, bodisi pri posamezniku ali drugi grupi, se to imenuje zaplemba, rušenje ali kakorkoli. Dasi je razlika le v formi, v bistvu je ni — je grupa prepričana, da je to pravica! Posameznikom in skupinam je tudi dovoljeno, da kradejo in sleparijo pod številnimi pretekami, ki se vse skupaj nazivajo business.

Podkupavanje je kaznjivo v enem slučaju, v drugem nič. Če ponuja podkupljivo predstavniku oblasti, je to korupcija — predstavnik pa v imenu oblasti lahko ponudi podkupljivo vsakomur, ki ujame zločinca, in to ni korupcija!

Lista protislovij bi bila lahko dolga, a to naj zadostuje. Zagovorniki barbarike družbe bodo seveda rekli, da je to grdo zavijanje, ker je treba stredo ločiti med pravicami posameznika in pravicami družbe; razlika je baže velika kot je razlika med umorom in ubojem v silobranu. Ta argument je igranje z besedami, ki se lahko postavljajo na glavo ali rep. Vsakdanja dejstva so najlepši dokaz, da je družba s svojo dvoobrazno moralno največji ohranitelj in povspesovatelj divjaških, to je zločinskih instinktov pri posamezniku. Mesto da bi v celoti najprej samo sebe reformirala in dajala dobre zgled, izvršuje zločine, ki jih prepušča posamezniku in jih na njem kaznuje. Mesto da bi dvignila posameznika socialno in mu zajamčila pošteno eksistenco, ga še tlači v blato propasti in pretvarja v zločinca.

Vsako pobijanje posameznih zločinstev je bob ob steno, dokler je človeška družba sama največja zločinka pod soncem. V takih razmerah ne more biti prave demokracije in svobode na svetu.

Frank Lukmeci:

ZA NAŠE FARMARJE

(Nadaljevanje.)

Glavni pogoj je tudi, da ima je pribito produšno, rešetko podobno sito. Na omenjene pregrade se nasuje eno ino na deselo mokrega ova in se ga vsaki dan premeša. Oves postane na tak način vse koreninast in čez kakih 7 dni zraste do 2 inče visoko, kar se potem daje perotnini kot zelenjavo. Oves mora biti tudi vaak dan na novo pomočen s toplo vodo.

Lahko tudi kupimo nalašč za to pripravljene kalilnice, ki prav malo stanejo. Ako napravimo kalilnik sami doma, ga napravimo tako, da je spodaj prostor za umetno toploto. Za gretje zadostuje močna petrolejska luč. Takoj nad lučjo mora biti ena pregrada ne-produšna, da se v njo lovi odtekača voda. Seveda biti mora tudi vrata s šipami, ako hočemo imeti zelen oves.

Kalij oves se navadno poklada zvečer pri umetni razsvetljavi, ne pa zjutraj. Žito se navadno daje perotnini dvakrat na dan — okrog 10 ure dopoldne in okrog pete ure zvečer — v toliki množini, da hlavno pojede zrno ne da bi se ga najedlo. Zrno se vedno potrosi v nastilje, slamo, da se na tak način perotnina tudi kreta. Če se doma napravi mešanico, naj obstoji vsaj iz ¼ delov pšenice in ¼ dela koruze. Kako se izdeluje razne mešanice ob vsem vremenu in času, opišem pozneje.

Navadno pa imamo v zato pripravljene posodi vedno na razpolago suho, zmleto mešanico (mash), kar pa ne bom opisoval, ker imam namen opisati sestavo na različne načine. Kdor nima zato pripravljenih strojev in razna žita za napravo take mešanice, je boljše da si kupi že gotovo mešanico (egg mash), ker vsebuje že vse potrebne snovi za kokoši jajčarice. Dobro je tudi, ako skuhamo in smečamo krompir in ga zmešamo s tako mešanico na trdo, kar imamo zvečer za plico. Sam sem sprevidel, da jajčaricam posebno ugađa taka mešanica. Dobro je napraviti na tak način tudi s peso in korenjem.

Ako imamo na razpolago tudi kislo mleko ali siratko, lahko isto napravimo na omenjeni način. Mleko navadno vsebuje sifne snovi kot kupljena mešanica. Mleko je eno izmed posebnih izvršnih sredstev za jajčarice.

(Dolge prihodnja.)

Svobodno dekle

Kaj pa je to? bo marsikdo vprašal, ko bo prebral ta naslov. Stojte, ljudje! To ni francoska garconne, ki ni je naslov nasilno privzela in ga izrabila v slabem smislu in pomenu. Svobodno dekle je produkt, družben pojav ženske v novejšem, zlasti povojnem času. Dva momenta sta važna, ki sta pomagala, da se je ta tip izločil iz množice in stopil na plan: gospodarska preukcija in vojna. Mnogo, da, večji del deklet iz družabno visoko stoječih rodbin se je moralo v teh letih postaviti na lastne noge in si služiti vsakdanji kruh. Njih samostojnost, ki jo je bila ustvarila vojna, pa jih je tudi naučila, kako naj se vedejo, kaj naj ukrepa po vojni, ko se se je kazati posledice velike moritve. Ti časi so tudi ženski naložili teške dolžnosti — in iz teh so se zopet rodile neke pravice. Ne te ne one pa se danes ne dajo odstraniti. Življenje jih je vrstilo v svoj železni repertoar.

Tako je nastal tip svobodnega dekleta, sameškega in samostojnega v vsakem pogledu. Povsod na svetu srečujemo po vojni ta tip, ki živi sam zase, ločen od družine, ki pa ima vendarle dostop v boljšo družbo, ker pogumno ustvarja lastno usodo. Nekatera taka svobodna dekleta razpolagajo celo s lastnim premoženjem, druge uživajo gnotno podporo z doma, največ pa jih živi od lastnega zaslužka. Kolika razlika med njimi in med pojavom sentimentalnega dekleta pred vojno! Če smemo biti odkriti, moramo kar priznati, da nam je današnji tip bližji in tudi simpatičnejši.

Svobodno dekle mrzi pohajkovanje in se udeležuje bodaj v umetnosti, v socialnem življenju ali kjerkoli. Način življenja, ki ga živi ta tip, pa je vedno enak. Svobodno dekle živi v družini — tuji, seveda — v penziji ali pa, če dovoljujejo to denarna sredstva, v lastnem stanovanju. Ti primeri pa so še prav redki. A glavno je to, da si lahko vsaka uredi svoj dom tako, kakor želi in da je pri tem nihče ne ovira. Vse pa zavisi od denarnih sredstev, s katerimi razpolaga. V ostalem je občevarje taknega samostojnega dekleta v družbi čisto pristoje: če želi, lahko živi v družbi, če to odklanja, pa sama zase. Njeno življenje je na las podobno življenju zakonaste žene — le da v tem primeru odpade mož in vse, kar je z njim v zvezi.

Gardne dame, rekvizita iz preteklih časov, svobodno dekle ne pozna. Vendar pa ji je potrebno neko nadomestilo zanje. To nadomestilo da svobodnemu dekletu družina, če živi v nji ali pa — kar se dogaja posebno v velikih mestih — prijateljica, po možnosti nekoliko starejša dama, v skrajnem primeru tudi plačana družabnica. S tem ne utri neovdanost svobodnega dekleta nobene utemnitve in prikrasjanja. Pri vseh teh rečeh pa velja načelo dobre in previdne izbire.

Na prsto je dano vsakemu svobodnemu dekletu, da stori "krog", kajti jasno je, da samostojno dekle kot družabno bitje ne more pogrešati družbe. Zlasti poklicna ženska je potrebna družbe in razvedrila. Vzemimo n. pr. umetnico. Potrebni so ji prijatelji in znanci, ki jo rinejo v opredelje. Ali pa poslovno žensko. Nji je še prav nujno potrebna družba s dobrih odnošaji in poznanjem ljudi. Tako prihaja v stik s svetom. Kako pa priti do teh stikov v večjem kraju, če nima samostojno dekle prijateljev in znancev? Ko pa človek živi v "krogu", prihaja to samo

po sebi, zveze se razpletajo dalje, lahko je dobili priporočila in vstop, kamor želi. Tako nastane štab ožjih znancev, ki samostojnemu dekletu pomaga naprej. Kjer pa tega ni, je treba imeti mnogo potrpljenja. Družabno življenje v mestih ima veliko stopenj. Stare rodbine, ki imajo vpliv, se pri navezovanju novih poznanstev drže skrajno rezervirano. Vendar je k sreči še vedno dovolj kultiviranih ljudi, ki sprejmejo svobodno dekle družabnih predhodkov ter so zmorni iskrenega prijateljstva in plemenitega žrtvovanja, če začutijo kje kakšno sorodno vez. In tako pride svobodno dekle do poznanstev med kolegi, študenti in v klubih. Vsekakor pa velja prej ko slej začeti, da bodi dekle pri vsem tem jako opretno in se ne zaupaj novim znancem, ne da bi vse okoliščine temeljito preudarilo.

Svobodnemu dekletu je dovoljeno, da se udeležuje vseh družabnih prireditve. Vstop ima povsod, kamor sme anabit njena sestra, ki je še pri starših pod domačo patronažo. Svobodno dekle, ki ima prost poklic, lahko razpolaga popoldne in zvečer s svojim časom. Komercialno zaposleno dekle pa si bo uredilo življenje tako, da ji ostane odprta pot do večerji, obiskov gledališč, nedeljskih zabav in slanih prireditev.

Če ima svobodno dekle dovolj časa, denarja in lastno stanovanje, lahko preživa večere in vabi družbe. V tem primeru se njeno življenje prav nič ne razlikuje od življenja v roditeljski hiši. Če se ji ljubi, lahko prireja čajne večere, večerje, čaje s plesom itd. Načelo pa je, da je v vseh teh primerih navzoča starejša družabna dama ali prijateljica, ki zavzema slično mesto. Zelo so tudi priljubljeni atelejski večeri pri umetnicah. Lahko pa povabi goste tudi izven doma, n. pr. naprej na koncert, v gledališče itd. nato pa večerjat v restavraciji.

Ivan Molek:

Od Ljubljane do Londona

(Nadaljevanje.)

Kitchenerjev prazni grob. Sreč Londona zelo starih. Londonski stolp s krvavo protoklorjo. Tenter s kraljevsko kromo

Naš čokati vodnik, ki je tako živo skakal po kotih šentpavelske katedrale, je nazadnje skrivnostno pomignil in odskakal v zadnji kot na levi od vhoda. Tam leži na tleh še nova kamnita rakev in na pokrovu je naravnost velikost lik generala Kitchenerja, ki je med vojno utonil nekeje v Severnem morju, ko se Nemci potopili njegovo ladjo. Rakev je seveda prazna, kajti trupla niso niti ne bodo nikdar našli. Rakev bo torej čakala — in medtem bodo naivni ljudje verjeli, da je to res kak grob.

Pred katedralo je bila kopica ženak, ki so podjetno prodajale slike notranjosti cerkve. Tako so bile sitne, da si se jih komaj odrekli. Spet smo se zasedli bus in naprej v srce Londona.

Srce Londona je Westminster, mesto zase na bregu Thames, kjer je bila naselbina še pred prihodom Rimljanov v Anglijo. Tam so najstarejše hiše in palače; tam je sedež vlade, parlament in razne zgodovinske znamenitosti. Ulice so ozke in krive. Vse ima lice velike starosti in muke čistilnosti. Tudi policija, ki regulira promet v Westminsterju, ima drugačne, fantastične uniforme kot policija v ostalih delih Londona.

Središče srca Trafalgar Square s visoko Nelsonovo kolono. Na tem četverkotnem trgu z Narodno galerijo, pred katero stoji — ali ni čudno? — soha George Washingtona, prvega predsednika Združenih držav, so večja velike delavske demonstracije. Nodalce od tega trga te pripelje cesta Downing v Whitehal, kjer stoji vladna palača imperija Velike Britanije: palača finančnega ministrstva, palača sunanje ministrstva, palača ministrskega predsednika, v kateri sedi MacDonald; največja je palača ministra mornarice. Dolga vrsta teh palač na obeh straneh ulice. Zanimiva je palača angleške državne banke, ki nima nič okna. Dalje je tam Mansion House ali županova palača.

V bližini Westminsterja stoji Tower of London, ki hrani v sebi

(Vera:

Knjiga najboljši prijatelj otrok

Ali poznate vsi našega najboljšega prijatelja? Prijatelja otrok, ki mu lahko zaupamo, prijatelja, ki nas z najboljšimi potolaži čedi v najljubši žalosti, prijatelja, h kateremu se zatekamo v dneh bolesti in obupa a trdno vero, da edino on ume pragniti sence na obzorju naših misli, prijatelja, ki je zmeraj, kadarkoli hočemo, pripravljen, da nas spremlja na poti po neznanem svetu in nas pripelje v kraljestvo pozabe, in navsezadnje prijatelja, ki nas nikdar ne prevzari in izda.

Ta najboljši prijatelj je dobra knjiga. Kakor iščemo mi v dobri knjigi pomoči, uteh razvedrila in radosti, najde tudi otrok v dobri knjigi ne samo zabavo, ampak tudi pouk.

Čar, ki smo ga uživali pri knjigah v detinstvu, ne izgine niti tedaj, ko nam osivijo lasje.

Knjiga je tisto čarobno okno v kraljestvo neznanega sveta, odprto okno, skozi katerega gledamo v človeško dušo in srce. Koga bi čar knjige ne prevzel? Knjiga daje zlate darove in nam marsikaj nadomešča. Knjiga je silna radodarna, zakaj da nam rada vse, kar ima najboljšega, daje nam svete in navete, daje navodila, prikrita s skrivnim naličjem iz dekle Pravljice, odkriva otroku vir vede in modrosti, iz katerega zajema otrok, kar je dobrega za življenje. Vtiški, s katerimi vpliva dobra knjiga na otroka, so trajni, in knjiga, ki jo je kdaj prečital v mladih letih, ostane človeku mladostni spomin na stare dni. Dobra knjiga je najneizpolnivejši pripomoček pri vagoji otrok.

Ona vzbuja v njem ljubezen do narave, veselje do življenja. Koliko lepih in plemenitih čustev pustijo dobra knjiga v nežni otroški duši. Knjiga je prijateljica otrok in njih svetovalka, je njih solnce, ki pošilja jasne in tople svoje žarke v sprejemljivo duščo. Dobra knjiga ohrani otroka na pravi poti in stori, da kasneje v življenju lažje prenaša trpljenje in gre brez zapreke, ki mu jih na pot stavi usoda. Pač marsikomu izmed nas je pokazala dobra knjiga pravo pot na razpotju življenja, marsikoga je rešila tik prepada, marsikomu je bila rešitev pa tudi zrcalo njegovega lastnega življenja.

Nihče nam ne zna pokazati naših napak v tako jasni luči kakor knjiga.

Zato ne moremo zadosti priporočati vsem mamicam, naj bi pri vsaki priliki pomnile, da je vedno bila in bo dobra knjiga najdragocenejši dar otroku.

Nikakor pa še ni vse, če damo otroku knjigo v roke. Ampak zelo potrebno je, da otroka naučimo čitati. Čitati ne samo z očmi, temveč tudi s srcem.

Dobra knjiga vzbudi v otroškem srcu celo skalo tonov, ki segajo globoko v sprejemljivo detiško dušo ter v njej trajno običje. Čitanje knjige mora biti otroku radosten praznik. O knjigi je treba tudi premisljati in zato moramo otroka navajati počasi čitati, po odstavkih ali oddelkih, da nam lahko pove, kar je čital. Zmeraj je dobro, da mamica knjigo prej sama dobro prečita, potlej pa govori o njej z otrokom, ga opozarja na lepa mesta, ki si jih od otroka da jasno in glasno prečitati. Knjiga, ki jo otrok prečita počasi in z umom, da otroški duši več kakor knjiga, ki jo prečita na en dešek. Od hitro prečitane knjige ohrani otrok obseg vsebine, a posameznih lepih stavkov, njihov notranje zveze pa ne vidi. Otrok se nauči najpravišnje čitati, če čita na glas. Zimski večeri, ko je zunaj neprijazno, so najpravišnji za čitanje. Čitanje na glas ima to dobro vzgojno stran, da se otrok nauči gladko čitati in da ve pozneje povedati, kaj je čital. Če se otrok doma nauči pravilno in gladko čitati, mu bolje gre v šoli, in pozneje v življenju ne bo v zadregi, kadar bo moral v družbi kaj glasno čitati.

A da je čitanje na glas nujna zahteva vsakega otroškega človeka, je čista resnica. Kako bo človek čital v družbi ali pa imel še kaj govor, če ni nikdar na glas čital. Mamo je poslušati človeka, ki se mu pri čitanju jetik zatika. Na take večere, ko smo otroci na glas čitali, se spominjamo še v pozni starosti kakor na najlepše dni svojega življenja.

Skrbene matere svoje otroke vzgajajo najboljše s pravilno urejenim čitanjem. Knjiga v roki vsakega otroka je velika činiteljica in dotikrat tudi odločilna sila za njegovo bodoče življenje. Zato je potrebno, da se otrok nauči čitati tako, kakor se čitati mora. Ne dajte, da bi otrok knjigo samo listal ali izpuščal morda zanj nezanimive odstavke. Učite otroka čitati vrsto za vrsto, a če vas ne sluša, vzemite knjigo same v roko in mu pokažite izpuščane vrstice, nakaar naj vam jih prečita na glas. Opozorite ga na lep stavek ali pa na lepo opisano naravo.

Najbolj približate otroka knjigi, če vamete poleti o počitnicah v misel odstavke, katerem je popisana narava, in se pogovarjate z otrokom o tistem, kar je pozimi čital ali pa z narobe. Večkrat se je prigodilo, da se je hčerka, kadar sva pozimi skupaj čitali knjigo, sama spomnila, da je vse tako opazovala v gozdu ali na lok, kar je opisal v knjigi pisatelj.

Otrok, ki se je naučil prav čitati, drugemu opazuje vse okoli sebe, vse gleda z odprtimi očmi in zna, kar boste hitro opazili, gladko in skladno pripovedovati, kaj vse je videl v počitnicah. Tudi zna vse čisto drugače pisati kakor otrok, ki hodi in brodi v naravi, ne da bi kaj videl, to pa samo zato, ker ne čita ali pa čita nepravilno.

(Dolge prihodnja.)

(Dolge na 2. strani.)

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosvete.)

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

